

znanju meja. Sodijo, da obstoji nekaj resničnih globalnih meja, kot so:

- ozonska plast
- topla greda

- zmogljivost absorpcije onesaženja, ki pa jo je težko določiti. Mislim, da število globalnih meja ni fiksno, ampak je spremenljivo, kar pomeni, da se bodo verjetno razkrile še nove planetarne ekološke omejitve poleg teh, ki se kažejo v sedanji fazi razvoja. Ali ne obstaja npr. globalna omejitev planetarne redukcije biološke raznovrstnosti? Avtorji *Beyond the Limits* ne zanikajo, da je okoljevarstvena korekcija ekspancionalne rasti dala določene lokalne, regionalne uspehe in pomembne okoljske izboljšave posamičnih gospodarsko-tehnoloških dejavnosti, toda globalni ekološki položaj planeta se ni izboljšal. Odkrita je bila še nova planetarna grožnja, kot je zmanjšanje ozonskega plašča, ki ni bila poznana še leta 1972, saj sta bila prva znanstvena članka na to temo objavljena šele leta 1974. Računalniška simulacija modelov daje še vedno isto ugotovitev kot leta 1972, da bo brez znatnega zmanjšanja materialnih in energetskih tokov v prihajajočih desetletjih nenadzirano upadla proizvodnja hrane na prebivalca, porabe energije in industrijske proizvodnje. Tudi v tem primeru ne gre za fatalističen, nujen rezultat. Tega ne bo, če se ne bo spremenila politika, ki pospešuje proizvodnjo in porabo ter demografsko rast in če se bo močno povečala učinkovitost porabe energije in materialov. Prizna se vloga trga in tehnologije, toda samo če je njuna naloga drugačni družbeni cilji in vrednote. Znanost in tehnologija v funkciji ekspancionalno rast nujno vodita v kolaps, lahko pa sta v funkciji prehoda k obstojnemu razvoju. Avtorji *Beyond the Limits* ugotavljajo, da so se v zadnjih dvajsetih letih od izida *Meje rasti* zožile poti v bodočnost, ker je družba še naprej rasla čez svoje meje. Toda še so različne izbire od kolapsa pa do bolj ali manj mehkega prehoda k bolj ali manj obstojnemu razvoju. Čim bolj bomo odlašali s prehodom, čim višji standard bomo hoteli in čim več bo ljudi, tem manj bo obstojen in trajen bodoči obstojni razvoj. Prepričani so, da je boljši svet še možen in da je priznanje meja prvi korak k njemu. *Beyond the Limits* tako kot *The Limits to Growth* odlikuje izredno jasen, zgoščen in razumljiv slog brez nepotrebnih tehničnih in metodoloških detajlov.

Knjiga je bogata s podatki in grafičnimi prikazi. Namenjena je širokemu krogu bralcev. Vredno bi jo bilo prevesti, čeprav je že prevedena *The Limits to Growth*. Avtorji sprejemajo miselne inovacije obstojnega razvoja. Obstojni razvoj jim pomeni stalne kakovostne spremembe, vendar brez rasti. Ponažarjajo ga z rečnim pretokom, ki je konstanten, toda stalno doteka nova voda. Niti protagonisti obstojnega razvoja niti avtorji *Beyond the Limits* pa do zdaj niso odgovorili na temeljno vprašanje: Ali je obstojen kakovosten razvoj mogoč brez rasti določenih parametrov (npr. vsaj raziskovanja in razvoja) in ali je mogoč kljub zakonu entropije? Dokler na to vprašanje nimamo prepričljivega odgovora, obstaja velika verjetnost, da vzorec obstojnega razvoja varljivo kompromisno združuje nekaj, kar se dolgoročno izključuje.

Andrej Kirn

Zbornik: Socialna geografija v teoriji in praksi,

Inštitut za geografijo Univerze v Ljubljani

V Ljubljani je 3. in 4. decembra letos potekal znanstveni sestanek socialnih geografov ob trideseti obletnici dela Inštituta za geografijo Univerze v Ljubljani.

Ob tej priložnosti je bil izdan obsežen in vsebinsko zelo razgiban zbornik: **Socialna geografija v teoriji in praksi**, str. 536 (urednik M. Špes).

Preden z gledišča zunanjega opazovalca, negeografa, presodimo nekatere prispevke in zbornik v celoti kot prispevek k interdisciplinarnemu proučevanju prostora in posebej odnosa med (prostorsko) sociologijo in (socialno) geografijo, naj navedemo dve formalno tehnični značilnosti simpozija in hkrati zbornika: v dveh dneh se je zvrstilo triinštrideset referatov (vsi so natisnjeni v zborniku), več kot tretjina je bilo gostujočih. Poleg slovenščine je bil tuji delovni jezik nemščina, kar je dokaj nenavadno zaradi uveljav-

ljenosti angleščine kot znanstvene *lingue france*.

R. Genario v uvodnem članku (Trideset let dela inštituta za geografijo Univerze – prispevek k razvoju slovenske geografije) pojasnjuje pomen razvoja socialne geografije v Sloveniji v geografskih znanostih, ki se tesno navezuje na koncepcijo »muenchensko-dunajske socialnogeografske šole« (kar, mimogrede, tudi deloma opraviči »jezikovno značilnost« simpozija) in navaja temeljne projekte, ki so bili še posebej v ospredju od osemdesetih let naprej: 1. raziskovanje prostorsko-strukturnih pojavov in procesov v Sloveniji, 2. raziskovanje degradacije geografskega okolja z odzivnostjo socialnogeografskih skupin prebivalstva na degradacijske probleme v Sloveniji, 3. raziskovanje etničnogeografskih in političnogeografskih problemov. Omenjeni avtor kot tudi nekateri drugi so poudarili spremenjene družbene razmere v Sloveniji po osamosvojitvi (in razmejitvi) kot bistveno spodbudo za nadaljnje delo.

Članke v zborniku bi lahko razdelili glede raziskovalnega zanimanja na aplikativno-empirične, ki prevladujejo, in dva teoretsko-avtorefleksivna, kjer bralec lahko kritično presoja spoznavno-metodološke specifičnosti in domet discipline.

Iz prve skupine izločamo nekatere članke, za katere menimo, da so najprezentantnejši izziv znanstveni interdisciplinarnosti.

1. **F. Schaffer**. Ulm – mesto znanosti, poizkus strukturnega predvrednotenja regije Donau-Iller (str. 59–82). Avtor navaja osem problemskih področij, ki so jih raziskovalci presojali v zvezi z odločujočimi dejavniki oblikovanja prostora po smernicah, določenih za razvoj Ulma kot mesta znanosti. Načrtno institucionalno in spontano regionalno spodbujanje rasti univerzitetnih, strokovnih in znanstvenih zmogljivosti je privedlo do očitnih kvalitativnih družbeno-prostorskih sprememb, ki so jih skušali raziskovalci s svojo ekspertizo pospešiti. Omenjeni članek je zanimiv tako z vidika izkušnje pri proučevanju usmerjenega prostorskega razvoja, še posebej če upoštevamo večkrat izraženo načelno stališče, da bi takšen status v prihodnosti pripisali Ljubljani, po drugi strani pa spodbuja raziskovalno-aplikativno sodelovanje strok, katerih temeljni predmet je prostor. V tem smislu

vidimo še poseben izziv za skupni raziskovalni nastop sociologov in geografov.

2. **M. Ravbar**, Socialnogeografski dejavniki suburbanizacije v Sloveniji (str. 109–124). Avtor opredeli pojem in pomen suburbanizacije in v nadaljevanju tudi s pomočjo javnomnenjskih pokazateljev pojasni ta fenomen na primeru Slovenije. Opozori na odvisnost suburbanizacije od velikosti mestnih aglomeracij in od gostote poseljenosti njenega zaledja. Poleg funkcionalnih značilnosti, ki spodbujajo takšno vrsto poselitve, navede tudi negativne posledice pospešenega suburbanega poseljevanja.

Tekstu lahko pripišemo predvsem informativnost in preglednost, manj pa metodološko in teoretsko relevantnost.

3. **A. Černe, S. Pelec**, Urbani sistem in prometno omrežje v Sloveniji (str. 125–137). Analiza in postopki tvorjenja prometnega omrežja v Sloveniji ter splošna teoretična osmišlitev lokacijske teorije pri načrtovanju cestnih omrežij so temeljne značilnosti teksta. Potrebe po magistralnih povezavah različnih stopenj sta avtorja zasnovala na napajalnem (hierarhičnem načelu), kjer se središča najnižje stopnje navezujejo na prometno najprivlačnejša središča višjih stopenj in preko teh naprej do republiškega središča... (str. 131–132). Matematični izračun je podprt s preglednim grafičnim prikazom magistralnih povezav med vozlišči slovenskega prometnega omrežja z zunanjimi povezavami.

Ker je tema razvoja cestne infrastrukture ena osrednjih sestavin pri proučevanju družbeno-prostorskih sprememb Slovenije, je tekst lahko impulz vsakomur, ki se ukvarja s tovrstno problematiko. Ob tem opozarjamo tudi na pregledni članek D. Faturja Razvoj prometnega sistema Slovenije, kjer avtor navaja koristne informacije o (ne)učinkovitosti transportnih procesov v Sloveniji v primerjavi z drugimi zahodnoevropskimi in opozarja na neprimeren odnos družbe do tovrstnega razvoja države pri vključevanju v evropske tokove.

4. **M. Bufon**, Geografija obmejnosti: da ali ne? Neposreden izziv intredisciplinarnemu raziskovanju ponuja ravno Bufonov tekst, saj je obmejnost ena značilnih tem, ki dobiva z nastankom popolne slovenske državnosti nove daljnosežne posledice. Po avtorjevem mnenju lahko kar polovico slovenskega ozemlja opredelimo kot obmejno

regijo, kljub temu pa ob obilni literaturi na to temo prevladuje pisanje o funkcionalni odprtosti meja in njenih tranzitnosti, odsotna pa je kompleksnejša družbenoprostorska analiza obmejnih občin. Indikativen je tudi avtorjev poziv k eksplicitnejšemu nastopanju socialnih geografov v odnosu do prevladujočega vpliva angloameriškega načela proučevanja obmejnosti.

Pritrdimo lahko tudi avtorjevemu očitku, da je bila do zdaj deležna raziskovalne pozornosti bolj ali manj le slovensko-italijanska obmejnost. Ta očitek velja seveda tudi drugim znanstvenim disciplinam.

V prvi skupini aplikativno-empiričnih člankov razen omenjenih zasledimo še vrsto zanimivih tako imenovanih »case studies«, med njimi pa prevladujeta dve vsebini: ekologija in regionalni razvoj.

Dva članka, ki ju po naši presoji uvrščamo v skupino teoretsko-avtorefleksivnih, ker vsebujeta definiranje in kritične zaznave razvoja in dometa teoretske zasnovanosti socialne geografije kot znanstvene discipline, sta prispevala prof. dr. V. Klemenčič in prof. dr. K. Wolf.

1. **V. Klemenčič**, Slovenija in Slovenci danes ter jutri v luči socialne geografije (str. 37–58).

Avtor najprej predstavi pregled in oceno socialno-geografskega raziskovanja v Sloveniji in pripiše ključno vlogo pri nadaljnjem proučevanju posledicam geopolitičnega položaja Slovenije v novonastalih razmerah po osamosvojitvi.

Avtor se v nadaljevanju posveti definiranju socialne geografije, ki je antipod fizično-geografskemu determinizmu. »Socialnogeografska koncepcija je naravnana na procese in odkrivanje ter zaznavanje inovacij v pro-

storu po posameznih dejavnostih, preko katerih človek izkorišča in oblikuje prostor ter pokrajino...« (str. 41). Zaradi prostorskostrukturne preobrazbe kot družbenega procesa, ki je dinamičen in fleksibilen, avtor ne sprejme očitkov nasprotnikov socialne geografije, ki ji pripisujejo nepomembno aplikativno in metodološko vrednost ter škodljivost specializacije za geografsko znanost.

2. **K. Wolf**, Aplikacija teorije socialne geografije in prostorski razvoj (str. 83–92).

Kritično ovrednotenje »Muenchenske šole socialne geografije« in nujnost oblikovanja celovite teorije prostorske izrabe sta temeljni značilnosti avtorjevega izvajanja. Njegova zaskrbljenost glede dometa sedanje socialnogeografske teorije gre v smeri konkurenčnosti drugih že oblikovanih znanstvenih disciplin (od katerih posebej poudarja sociološke koncepcije modernizacije, postfordizma in regulacijske teorije), nedodelanost modelov proučevanja, neprisotnost discipline v študijskih programih, kjer bi bilo mogoče preverjati ustreznost zastavljenih konceptov in metod.

Ob koncu kratkega prikaza zbornika *Socialna geografija v teoriji in praksi* naj zapišemo, da so članki v njem koristno in predvsem informativno branje za družboslovne raziskovalce, še posebej pa za tiste, ki se ukvarjajo s prostorom. Hkrati moramo poudariti, da pripisujemo disciplini predvsem deskriptivni karakter, kar je eden od referentov na simpoziju samokritično označil za prag, ki ga mora socialna geografija v prihodnosti nujno prestopiti.

Marian Hočevar